

BASES PER UNA NEOKOINÉ OCCITANO-ROMÀNICA

Artur PENELLA I RAMON

ABSTRACT

The autor proposes a new koiné for the Occitan-romanian diasystem based on the ethimology and the grammars of Ventura Balanyà and Pombeu Fabra.

Les koinés

El diasistema occitano-romànic es caracteritza per la diversitat actual de dialectes i de parles locals, però, ací i allà, els elements unitaris estan per damunt de les divergències i permeten l'articulació d'una gramàtica per a tot el conjunt, o aplicada a grups dialectals.

El nostre àmbit lingüístic dins de la Romània seria més similar a l'àrea lingüística itàlica que la dels models francesos o castellans o portuguesos que han implantat unes modalitats lingüístico-literàries supradialectals marginant antics dialectes.

Actualment, a la nostra àrea lingüística, l'organització gramatical és policèntrica, però no han faltat al llarg de la història normatives per al conjunt, o siga, koinés. La darrera koiné intentada per n'Euphemia Llorente (Ventura Balanyà), enfrontada a una altra koiné d'àmbit menor per al conjunt catalano-valenciano-balear realitzada per Pompeu Fabra, portà a picabaralles entre filòlegs, però ara no es tracta de continuar-les sinó de veure el positiu de les ja fetes per a l'occità o el català.

L'intent de Ventura Balanyà és etimològic, arcaitzant i sintètic; l'obra d'en Pompeu és en part etimologista, fonetista, moderna, però amb concessions historicistes, així com també coordina amb les solucions ortogràfiques d'altres llengües de la família. El sistema aplicat pels occitans és similar al d'en Pompeu, però l'occità té una major participació del policentrisme i una gran divergència respecte del català en el sistema d'accentuació, cosa que ha servit a l'occità per a solucionar qüestions de fonologia vocàlica.

Simplificant, la realitat actual és de dos models gramaticals per a l'àrea occitano-romànica, un, l'occità, basat en el llenguadocià amb moltes concessions per al gascó, i en menor grau per als nord-occitans;

- l'altre, el català, basat fonològicament en el català occidental amb concessions de detall morfològiques a valencians i mallorquins. La catalana ha estat una codificació finalment de Fabra, i a l'occitana, per mig d'Alibert, podríem dir-li fabriana, i per tant, coordinable amb Fabra.

Si agafarem el que hi ha en comú en les dues comes modernes del conjunt occitano-romànic, que és molt, tenim un primer cos unitari a partir del qual destriarem les divergències que són conseqüència de l'evolució, o siga, de l'adaptació fonològica moderna. Així, per tal de solucionar les divergències modernes, introduïrem l'etimologia arcaïtzant en diverses solucions ortogràfiques allà on calga, base de la codificació que estava creant Ventura Balanyà. Però, solament l'etimologisme ortogràfic en funció de la koiné global i no l'etimologisme gratuït, és a dir, ortografies antigues i perfeccionistes com les següents: *cathala, orthographia, etymologia, different, schola, grammatica, unificatió, etc.* Per altra banda, caldrà plantejar-se el no ús de la h, istòria, ome, per part del català. Aquest etimologisme no interessa per a res en una koiné, per tant, estaria oposat a la manera de koiné que estava en la ment de Ventura Balanyà. També cal revisar el sintetisme arbitrari practicat pel filòleg: d'aquest dialecte agafe aquesta característica, de l'altre, l'altra.

L'etimologisme que ens cal és aquell que ens porta a la fase d'evolució comuna, al denominador comú del diasistema. Ací, les coincidències són les mateixes que en Ventura Balanyà, no en podien ser unes altres.

Algunes regles

Vejam tot seguit la proposta d'unes regles per a la neikoiné panoccitana o occitànica.

Subsistema consonàntic

Començant pel tractament de l'evolució de la l llatina, del qual vaig fer un assaig en Paraula d'Oc, 2.

- a) *l* inicial: lac, lop, lençol
- b) *l* final: nadal, mel
- c) *l* als aplecs consonàntics *pl, fl, cl*: plan, flama, clau
- d) *l* als aplecs a+l+ consonant: alma, balma, altre

e) *ll* geminada, sense puntet, provinent de geminada llatina, /ʎ/ en català, intervocàlica o final: bella, padella, vedella, gallina, castell. I *ll* amb puntet en novel·la, il·lustració, col·lectiva.

f) *lh* fonològicament /ʎ/ provinent de *ly*, *c'l*, *g'l*: fuelha, filh

g) *l* restituïda: colp, olm, on calga.

Després d'haver resolt el problema de l'apartat "e" de Paraula d'Oc n. 2, passe a noves regles.

La nasal palatal, quan en tot el conjunt lingüístic siga palatal, l'escriurem *nh*: punh<pugnus; vergonha<vericunda; Gasconha<Wasconia; però en els casos que en occità siga *n* i en català *ny* l'escriurem amb doble *nn*. Potser calga algun exotisme ortogràfic per solucionar qüestions com la de *Anna* de *n* geminada.

Es restituirà la *n* final després de vocal tònica, sempre que aparega en els plurals: vin/ vins, accion/ accions, plan/ plans.

Un altre grup a resoldre és el de la família de les *s*. Vejam els següents problemes. *Nàixer-nàisser* el podem solucionar d'aquesta manera: escriurem *nàisher* i en podem, fins i tot, donar dues lectures, la catalano-gascona, o siga, palatal, i l'occitana estricta, *s* sorda. Així: peish, deishar, leishar...

Deixant les dobles *ss* per a sordes intervocàliques en tota l'àrea lingüística: grossa, massa, passar...

El cas de *s* sonora intervocàlica, l'escriurem *s* simple: música, casa, Tolosa, Ausiàs, però quan hagen emmudit en català i es conserven en occità usarem la grafia arcaica: espazi, servizi, razim, cuzina, sarrazin, vezina, crozada. No s'aplicarà l'esquema als valencianismes: perea, grandea; o als mallorquinismes: camia. En aquests casos escriurem: peresa, grandesa, camisa.

Quan el problema siga en posició final, i en català no haja emmudit sinó vocalitzat en *v*, l'escriurem amb *tz*: detz, palatz, patz, crotz; o les segones persones del plural: menjatz, voletz, venitz, sotz, ja plantejat així per Ventura Balanyà.

Es manté el valor actual en tretze, setze, no assimilable a v si es fa una lectura catalana. S'utilitzarà el sufix *isar* per *itzar*. No cal dir que mantenim el valor actual en els casos de: donzella, zona, colze, salze, etc.

S'utilitzaran els aplecs *mb* i *nd* simplificats en català: comba per coma, lomb per llom, colomb per colom, demandarà per demanarà. Característica així mateix del romanç precatalà de València. Ex: Llombai, Andarella... Què serà *colombaire*?

Com hem vist fins ara, la divergència en el subsistema consonàntic afecta els grups de les laterals: l ; sibilants: s; i nasals: n, a més d'alguna simplificació: mb, nd, etc.

Subsistema vocàlic

Respecte del subsistema vocàlic, aquest es caracteritza per la simplificació feta en català. Vejam:

Mantindrem el diftong llatí *au*: aur per or; taur per toro, caul per col, auzir/ ausir per oir, auzell per ocell, maure per moro.

Mantindrem els diftongs *ai*, *ei* on i<d<t llatina.

paire<pater, i no pare

maire<mater, i no mare

fraire<frater, i no frare

peira<petrus, i no pedra

Peire<Petrus, i no Pere

També es manté *aigró* per *agró*, *aimador* per *amador*. No varia *aigua*.

Es manté la *it* provinent de *ct* llatina: estreit<strictu per estret, lait<lacte per llet, feit<factu per fet.

Manteniment dels sufixos *ier*: molinier per moliner, ferrier per ferrer, guarnier per guarner.

Els possessius *mieu*, *tieu*, *sieu* front a les nostrès formes simplificades *meu*, *teu*, *seu*. (Recordem la forma arcaica femenina *mia* opo-

sada a miu i el problema de les formes modernes *meva/meua* fetes a partir del masculí.

També la forma *ieu* pronom de 1a persona singular oposada a jo/io, també el cas de Dieu/Deu (més endavant tornaré sobre els dos darrers punts).

La forma diftongada davant de iod, no la simplificada: uelh per ull, fuelha per fulla, luenh per lluny.

La fórmula és o + iod = ue (occitana) < u simplificada en català.

En els dos punts anteriors a aquest, podríem plantejar la fórmula de diftongació davant de *wau*. e + wau = ie: Dieu (occitana) < simplificada en Déu (catalana) però ací la simplificació, si és tal, torna a ser la e llatina originària: Deus.

Lligat al problema de la iod i el paral·lelisme del fenomen de la *wau* tenim el cas de buou / bou. Bovis - bow < buou (occ) < bou (cat).

A part d'aquestes qüestions ortogràfiques ens cal resoldre'n altres de morfològiques. Vejam-ne tant sols algunes. La formació de plurals, afegint una *s*. nova/novas, man/mans, porc/porcs.

1a pers. singular present: parl, pens, plor, com fan els mallorquins. Però la morfologia no és l'objecte del present article. Ens en caldrà un altre.

Per què una neokoiné occitano-romànica?

Si es pot fer una koiné per a tot el diasistema occitano-romànic, evidentment és una llengua artificial, però, és millor la solució d'implantar un dialecte com el cas del toscà respecte de l'italià?

Per a què volem la koiné occitànica?

Perquè hi ha la idea d'una civilització comuna i cap de les branques deuen quedar excloses.

Perquè eixa consciència s'ha mantés al llarg dels segles, malgrat les intervencions de la filologia francesa i castellana per repartir-se el diasistema occitano-romànic.

Perquè la unitat europea canvia el marc de relacions estatals.

Perquè la creació d'una koiné no té perquè estar en contra de les llengües demòtiques actuals: occità, català, gascò, etc.

Perquè a més d'una lectura general per a tots, podem donar una lectura particular i que la diferència entre llengua escrita i parlada no siga major que la que hi ha entre el francès escrit i parlat, i molt menys el cas de l'anglès que no pot ser més paradigmàtic.

Perquè en no res podem entendre'ns un bon grapat de milions d'uropeus.

Perquè la koiné resultant està al centre no solament geogràfic sinó lingüístic de la Romània i es podria implantar com a llengua operativa de tota l'àrea romànica europea.

Perquè aquest model de llengua "ideal" és peça fonamental per solucionar els distints problemes de normativització en trobar les solucions adients per solucionar-los.

Finalment, cal dir que açò és un article, no una gramàtica o similar, que tant sols pretén obrir el debat -tot és discutible- i solucionar problemes lingüístics que tenim al davant.